

มติชนรายวัน

พ.ศ. 25 มี.ค. 53

หน้าที่พลเมืองและหนี้แผ่นดิน

วรากรณ์ สามโกเศศ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

(รวม 3 หน้า)

เราได้ยินคำบ่นกันมากกว่าคนไทยปัจจุบันไม่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองกันมานานหลายปีแล้ว ปัจจุบันจึงมีพลเมืองไม่รู้หน้าที่ของตนเองเต็มเมือง หนังสือทรงคุณค่ายิ่งเล่มหนึ่งของไทยซึ่งมีชื่อว่า “พลเมืองดีตอนต้น” สอนให้คนไทยเป็นพลเมืองดีตั้งแต่เมื่อเกือบ 100 ปีก่อน ผู้แต่งคือเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล พ.ศ. 2414-2459) อดีตเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการผู้สร้างคุณูปการแก่บ้านเมือง

หนังสือสอนเรื่องความเป็นพลเมืองดีผ่านเรื่องเล่าโดยมีตัวละครชื่อนายเมือง ซึ่งมีชื่อเดิมว่านายเถื่อน กำพร้าพ่อแม่มาจากต่างจังหวัดและได้รับการอุปถัมภ์เลี้ยงดูโดยลุงชื่อนายมันผู้เป็นเศรษฐีใจดี

นายเมืองได้รับการสอนเรื่อง “หนี้แผ่นดิน” ดังคำสอนต่อไปนี้

“.....คุณลุงขอรับ ผมได้ยินตาอ้อมแก้วว่าเมื่อกลางวันว่า แกจะไปเสียเงินค่าราชการ ผมถามแกว่าต้องไปเสียทำไม แกก็ว่าไม่รู้ แต่แกบ่นปอดแปดว่า เต็มที่ถึงปีใหม่ก็ต้องไปเสียทุกปี ผมจึงอยากทราบว่าเงินช่วยราชการนั้นคืออะไรนะขอรับ” นายมันจึงว่า “เงินช่วยราชการก็คือเงินเสียให้แผ่นดินนะซี” นายเมืองถามว่า “ทำไมขอรับ ตาอ้อมแกเป็นหนี้อะไรอยู่หรือ แกจึงต้องเอาเงินไปเสียทุกปี” นายมัน “อ้าวดีละ เจ้ายังไม่เข้าใจเลย จะเล่าให้ฟัง

ตาอ้อมแกเป็นหนี้บ้านเมืองอยู่จริงดังเจ้าสงสัย แต่แกไม่ได้เป็นหนี้เพราะไปหยิบยืมเงินทองอะไรดอก แกเป็นหนี้เพราะแกเกิดมาในบ้านเมือง บ้านเมืองได้มีบุญคุณแก่แกเหมือนดังพ่อแม่ที่เลี้ยงดู ก็นับว่าลูกเป็นหนี้พ่อแม่อยู่ ลูกมีหน้าที่จะต้องทดแทนคุณพ่อแม่อย่างไร คนเราที่เกิดมาในแผ่นดินทุกคน ไม่ใช่แต่ตาอ้อม ถึงตัวของเจ้าและลุงทั้งคนอื่นก็นับว่าเป็นหนี้แก่แผ่นดินอยู่เหมือนกัน จึงจำต้องทดแทนคุณแก่แผ่นดินอย่างนั้น เงินที่ตาอ้อมแกไปเสียนั้นท่านเรียกว่าเงินรัฐูปการ

ข้อที่ว่าแผ่นดินมีบุญคุณแก่เรานั้นคืออะไร แผ่นดินมีบุญคุณแก่เราเป็นข้อใหญ่อยู่ 4 ประการ คือ

(ก) แผ่นดินเป็นผู้ป้องกันชีวิตเรา คือเราเกิดมาในแผ่นดินแล้ว ชีวิตของเรามีความชอบธรรมที่จะอยู่ไปในแผ่นดินจนถึงที่สุดอายุได้ เหตุฉะนั้นถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะมาทำให้ตาย แผ่นดินย่อมเป็นธุระเอาตัวผู้นั้นไปลงโทษให้ถึงตายเหมือนกัน แผ่นดินช่วยปกครองชีวิตของเราอย่างนี้ นับว่าเป็นบุญคุณข้อหนึ่ง

(ข) แผ่นดินเป็นผู้ให้ความสุขสำราญแก่เรา คือให้เรามีอำนาจที่จะทำอะไรได้ตามใจที่ไม่ทำให้เสียประโยชน์ผู้อื่น เป็นต้นว่าเรามีอำนาจที่จะเดินได้บนถนนหลวงตามสบาย ถ้าใครมาข่มเหงเรา ตำรวจพระนครบาลก็จับผู้นั้นไปส่งศาลลงโทษดังนี้ แผ่นดินช่วยปกครองให้เรามีอำนาจในความสุขสำราญแห่งตัวเราอย่างนี้ก็นับว่าเป็นบุญคุณข้อหนึ่ง

(ค) แผ่นดินเป็นผู้ป้องกันทรัพย์สินสมบัติของเรา คือว่าคนทุก ๆ คน เมื่อมีครอบครัวและบ้านเรือนทรัพย์สินสมบัติอยู่เท่าไร ผู้นั้นก็ย่อมมีกรรมสิทธิ์เหนือครอบครัวทรัพย์สินสมบัติของตนนั้น ๆ ผู้อื่นที่ไม่ใช่เจ้าของจะมาเบียดเบียนแย่งชิงไม่ได้ ถ้าผู้ใดข่มเหงแย่งชิงเบียดเบียนทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น มีลักขโมย เป็นต้น ผู้นั้นต้องได้รับโทษตามกฎหมาย นี่ก็เป็นบุญคุณอีกข้อหนึ่ง

(ง) แผ่นดินเป็นผู้ทำให้คนทุก ๆ คนได้รับความยุติธรรมเสมอกัน คือว่าบรรดาคนที่อาศัยแผ่นดินอยู่ บางคนก็จน บางคนก็มี บางคนก็มีกำลังร่างกายอ่อนแอ บางคนก็แข็งแรง บางคนก็มีบรรดาศักดิ์ต่ำ บางคนก็มีบรรดาศักดิ์สูง เป็นน้อยเป็นใหญ่กว่ากันด้วยกำลังร่างกายกำลังทรัพย์และอำนาจ คนทั้งปวงนี้ถ้าทำผิดต่อกันแล้ว หากจะแพ้ชนะกันด้วยความเป็นใหญ่และเป็นน้อยฉะนั้น ก็เชื่อว่าคนทุกคนไม่ได้รับความยุติธรรมเสมอหน้า เพราะใครเป็นใหญ่ก็ย่อมจะชนะผู้น้อยอยู่เอง ผู้ใหญ่ก็จะข่มเหงผู้น้อยตามสบาย ผู้น้อยก็จะเดือดร้อนไปหมด เหตุฉะนั้นแผ่นดินจึงได้ตั้งหลักความยุติธรรมไว้ให้คนอาศัย ถ้าคนหลายฝ่ายเกิดโต้เถียงกัน หรือเบียดเบียนข่มเหงกันด้วยเหตุใด ๆ ก็ดี ศาลย่อมพิจารณาให้ผู้ประพฤติกฎประพฤตชอบเป็นผู้ชนะ ไม่เลือกว่าผู้น้อยหรือผู้ใหญ่ และให้ผู้แพ้คดีได้รับโทษหรือต้องปรับไหมให้แก่ผู้ชนะ ดังนี้เป็นบุญคุณอีกข้อหนึ่ง

ด้วยเหตุที่ตัวเราซึ่งเป็นพลเมืองจะอยู่เป็นสุขอยู่ได้และมีอำนาจโดยชอบในตัวของเราเอง เพราะอำนาจแผ่นดินช่วยป้องกันฉะนั้น ฝ่ายเราทั้งหลายจึงนับว่าเป็นผู้น้อย และต้องมีหน้าที่ที่จะทดแทนบุญคุณแก่แผ่นดิน หน้าที่ของเราที่จะทดแทนบุญคุณแก่แผ่นดินนั้น ก็มีข้อใหญ่อยู่ 4 ประการ คือ

(ก) เรามีหน้าที่ที่จะประพฤติความดีให้แก่บ้านเมือง นับตั้งแต่ต้องบำรุงเลี้ยงบุตรหญิงชายของตน เมื่อยังเป็นทารกเลี้ยงตัวเองไม่ได้ ตลอดจนถึงให้การศึกษาเล่าเรียน และบำรุงเลี้ยงบิดามารดาของตน เมื่อชราหรือพิการที่จะเลี้ยงตนเองไม่ได้ ไม่ปล่อยให้ทารกซึ่งเป็นบุตรชายหญิงของเรา และคนชราพิการที่บิดามารดาเรา อันเป็นพลเมืองของท่านอดตาย และฝ่ายตัวเราก็ต้องประพฤติดี ทำมาหากินโดยชอบธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ประทุษร้ายต่อบ้านเมืองและผู้ปกครองบ้านเมือง ถ้าเราไม่ทำตามหน้าที่เหล่านี้ เรามีความผิด

(ข) เรามีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกำลังบ้านเมือง คือเสียภาษีอากร นับตั้งแต่เสียเงินรัฐูปการเป็นต้นไป เพื่อให้รัฐบาลได้มีกำลังบำรุงบ้านเมืองให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน ถ้าเราไม่เสียให้ เรามีความผิด

(ค) เรามีหน้าที่ที่จะช่วยรักษาบ้านเมืองให้สงบราบคาบคือรับหน้าที่เป็นผู้ใหญ่บ้านหรือสมัครอาสาเป็นตำรวจภูธร ตำรวจพระนครบาล ทำการรักษาท้องที่เพื่อตรวจตราจับกุมผู้ประพฤติผิดกฎหมายและผู้ร้าย และต้องเข้าฝึกหัดการทหารไว้สำหรับต่อสู้ข้าศึกศัตรูภายนอกที่จะมาทำอันตรายร้ายย่ำบ้านเมืองของเรา ถ้าท่านต้องการและเราไม่ช่วย เรามีความผิด

(ง) เรามีหน้าที่ที่จะช่วยรักษาความยุติธรรม และการปกครองบ้านเมือง นับตั้งแต่ต้องเป็นพยานในศาลให้การโดยตรงโดยจริง และนับถือเชื่อฟังผู้มีหน้าที่ทำการของรัฐบาล ถ้าเราแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานหรือศาล หรือหมิ่นประมาทประทุษร้ายต่อเจ้าหน้าที่ที่ทำการของรัฐบาล เรามีความผิด.....”

คนตระหนักรู้ใน “หนี้แผ่นดิน” และคน “หนักแผ่นดิน” แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะคนชนิดแรกเป็นคนที่เห็นประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตน แต่คนชนิดหลังนั้นเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่ว่าจะใครจะเดือดร้อนอย่างไรก็ตาม

.....